

УДК 339.92

Будкін В.С.*

СОЦІАЛЬНО - ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКТОР У СИСТЕМІ СТАВЛЕННЯ ЄС ДО УКРАЇНИ

Соціально – економічні аспекти є одним із важливих факторів оцінки Європейським Союзом можливостей встановлення відносин із своїми партнерами, в тому числі й стосовно статусу асоціації та прийняття до складу ЄС. Це проявлялося на всіх етапах розвитку цього інтеграційного утворення – першими членами його попередника - ЄЕС були саме найбільш економічно розвинуті європейські країни, а на останній хвилі приєднання спочатку право на вступ було надано державам із більш високими економічними показниками (Словенія, Чеська Республіка, Польща тощо) й лише потім було вирішене питання про входження Болгарії та Румунії із їх економічним відставанням від вищезазначеної групи країн. Необхідно, однак, відзначити, що соціально – економічні показники виступають лише одним із засадничих мотивів політики ЄС по відношенню до партнерів, не менше значення мають гео економічні та геополітичні фактори. Так, рішення про укладання в першій половині 90 – х років минулого століття Європейських угод про асоціацію із всією групою держав Центральної Європи та Прибалтики із чітким визначенням наступної можливості їх вступу до ЄС мало на меті остаточно заблокувати вплив на цей регіон Росії як нащадка Радянського Союзу. І взагалі при всіх тактичних змінах стосовно політики розширення незмінно залишається прихильність до моделі « концентричних кіл », яка розрахована на створення компактного загальноєвропейського господарсько – політичного комплексу - в цьому сенсі більш сприятливі перспективи на входження до нього мають Албанія, Хорватія та інші пост – югославські республіки порівняно із державами поза межами такого комплексу, в тому числі й з Україною.

Разом з тим необхідно чітко розрізнити два поняття – входження до Європейського Союзу та входження до загальноєвропейського економічного простору, до якого належать й такі високорозвинені нечлени ЄС, як Швейцарія, Норвегія тощо. Для України на сучасному етапі її існування основним практичним завданням є саме суттєве підвищення соціально – економічних показників, наближення правового та господарського механізму до європейських параметрів для того, щоб ліквідувати об'єктивно існуючий бар'єр на шляху до рівноправної, хоча й неформальної участі в функціонуванні загального європейського економічного простору.

Необхідно підкреслити , що за показниками свого економічного розвитку на сучасному етапі Україна не може претендувати на рівноправне входження до цього простору. За нашими підрахунками згідно даних Світового економічного форуму у 2009 році валовий внутрішній продукт на душу населення складав в середньому по Європейському Союзу 31800 доларів, в тому числі такий же показник по 12 країнах останнього приєднання до цього інтеграційного об'єднання – 15211 доларів. Серед цих країн найбільш високі показники були продемонстровані Кіпром (29620 доларів), Словенією (24417 доларів) та Мальтою (19111 доларів). Серед наведених у рейтингу Світової доповіді про конкурентоздатність 139 країн Україна займала у 2009 році 96 місце із 2542 доларами ВВП на

* доктор економічних наук, професор Інституту світової економіки і міжнародних відносин НАН України

душу населення. Це означає, що даний показник складав 8,0% від середнього рівня по ЄС та 16,7% від рівня нових членів цього угруповання. По відношенню до трьох наведених вище країн рівень ВВП на душу населення досягав лише 8,6% стосовно Кіпру, 10,4% стосовно Словенії та 13,3% стосовно Мальти. Навіть по відношенню до найменш економічно розвинених країн останньої хвилі вступу до ЄС Україна має значний перепад – ВВП на душу українського населення складав порівняно із Болгарією (6223 долари – найнижчий показник у ЄС та серед його 12 нових членів) всього 40,8%, Румунією (7542 долари) – 33,7% та Литвою (11172 долари на душу населення) – 22,8%. Саме високі показники дозволили Норвегії (79085 доларів на душу населення, або у 31,1 раза вище, ніж в Україні) та Швейцарії (67560 доларів та у 26,6 разів вище відповідно) практично входити до спільного європейського господарського простору без формальної участі в Європейському Союзі¹.

Наведені вище показники є однією із основних причин стриманого до останнього часу ставлення більшості країн ЄС щодо якісної перебудови системи відносин із Україною. Зараз керівництво країни ставить питання про збереження євроінтеграційного курсу, заміну застарілої й не відповідаючої сучасним реаліям Угоди про партнерство і співробітництво 1994 року на документ більш високого рівня взаємодії – угоду про асоціацію між ЄС та Україною. Така угода, зокрема, за аналогом Європейських угод з державами Центральної Європи та Прибалтики першої половини 90 – х років минулого століття містить такий важливий елемент інтенсифікації співробітництва, як створення зони вільної торгівлі між ЄС та Україною. Ще у зазначеному документі 1994 року було передбачено розпочати у 1998 році «переговори про створення зони вільної торгівлі»², але реально такі переговори почалися лише у середині 2010 року. Як заявив В.Янукович після зустрічі президентів України та Європейської Комісії, «нам потрібна така зона вільної торгівлі, яка б враховувала існуючі реалії економічного розвитку сторін, була вигідна як європейським, так і українським виробникам, а головне – забезпечила реальну економічну інтеграцію України до ЄС»³.

Поряд із суто соціально – економічними не на користь України діють й інші фактори. Під час візиту до нашої країни у 1992 році тодішній міністр закордонних справ Польщі К.Скубишевський обгрунтував неможливість вступу України до ЄС тим, що вона завелика й «перевантажить човен» цієї організації. Про недоцільність прийняття до ЄС України як великої країни із низькими економічними показниками у 2008 році писала газета «Таймс». У вересні 2010 року Верховний представник Єврокомісії з питань загальної зовнішньої політики та політики безпеки К.Ештон взагалі заявила, що за її думкою Україна вже не має бажання приєднатися до ЄС, а представниця цієї ж комісії А.Філоте заперечила можливість підписання угоди про асоціацію на черговому саміті ЄС – Україна у листопаді 2010 року.

Є, однак, й певні зрушення у позиціях окремих членів ЄС стосовно цих проблем. Виходячи із сукупності власних геополітичних та геоекономічних інтересів, активізували свою підтримку крокам ЄС назустріч Україні деякі нові його члени, насамперед, Польща та прибалтійські держави. Показова зміна відношення до євроінтеграційних зусиль України у керівних колах такого провідного члена ЄС, як Німеччина. Під час візиту президента В.Януковича до цієї країни у вересні 2010 року канцлер ФРН А.Меркель сформулювала свою позицію таким чином: «Ми бажали б, щоб за рахунок підписання угоди про асоціацію України з ЄС була зміцнена позиція української сторони».

¹ GDP per capita. The Global Competitiveness Report 2010 – 2011, P.362. 2010 World Economic Forum.

² Угода про партнерство та співробітництво. К., Делегація Єврокомісії в Україні, 1995, с.11.

³ Йдемо на взаємні поступки // Урядовий кур'єр, 15 вересня 2010.